

родителите им – по същата причина, тъй като самите те не са имали особена полза от образованието си;⁹⁴ учителите – защото общността в ромските квартали няма изисквания към тях за определени образователни постижения на децата, а и самите деца нямат особен стимул да изискват от учителите си. Тук няма да се занимавам с опити да докажа тази хипотеза, защото установих, че данните от настоящото изследване не са достатъчни, за да бъде тя потвърдена или отхвърлена. Подобна разработка изисква допълнителна работа директно с родителите на децата от сегрегирани училища, включени наблюдения от часове в училищата, за да се проверят твърденията на учителите, с които разполагаме сега, а също и контролно изследване в изцяло български училища, за да се сравнят проблемите, които учителите споделят, и да се преценява кои от тях са специфични за сегрегираните училища, и кои са общи за образователната система.

Наличните данни обаче са напълно достатъчни, за да се открои преценката на учителите в сегрегираните училища за тяхната собствена позиция – позицията, в която са поставени в работата си с деца от затворена общност, отношението им към работата, проблемите, които споделят от опита си, възможните тактики, които избират за решаване на спомнатите от тях проблеми. Основният проблем, с който ще се занимавам в този текст, е нагласата на учителите, че децата от ромски произход са си „такива“ – не искат да учат, не могат да запомнят, невъзпитани са и пр. – и това не може да се промени, т.е. учителите смятат, че не могат да го променят. Импликацията тук е, че децата са „такива“, защото са от ромски етнически произход.⁹⁵ Повечето проблеми, регистрирани от учителите, застиват във вида, в който учителите са ги установили, и не подлежат на промяна, защото са „така“, защото не зависят от учителите. Например учителите съумяват да регистрират проблем като „децата не искат да учат“, но не виждат възможна промяна, т.е. за тях това е факт независим

⁹⁴ Историята на държавните усилия да се вълвекат предишните поколения роми в образователната система е проследена подробно в документалното изследване на Майя Грекова в настоящата книга.

⁹⁵ Вж. „Учителите за учениците от ромски произход“.